

Glossarium*

* De onderstreepte termen werden eveneens in het glossarium opgenomen.

Allgemeine Warenverkehrsgesellschaft (AWG) : een Duitse onderneming op 24 juli 1940 te Aken opgericht. De AWG ontplooidde veel economische activiteiten waaronder de aankoop van wol, industriële diamanten, metalen en non-ferrometalen; de verkoop van 'vijandelijk bezit', 'herrenloses Gut' en van in beslag genomen smokkelwaar. De goederen, die schaars waren in Duitsland of niet in België konden worden verhandeld, werden naar het Reich afgevoerd.

Anmeldestelle für Judenvermögen : een Duitse dienst van de Groep 12 van het Duitse Militair Bestuur, verantwoordelijk voor de aangifte en de identificatie van joodse eigendommen. De verordening van 28 oktober 1940 voorzag een verplichte aanmelding van het grondbezit van joodse ondernemingen en joodse vermogens.

Ariërisering of ontjoodsing : het geheel van antisemitische maatregelen van het nationaal-socialistische bezettingsregime in Europa, waarbij elke vorm van joodse invloed uit het politieke, het economische en het culturele leven moest verdwijnen.

Auditoraat-generaal (AG) : het Hof van Beroep bij het Belgische Militair Gerechtshof. Het AG behandelt het beroep aangetekend tegen de vonnissen van de krijgsraden, die na de Tweede Wereldoorlog over een verruimde juridische bevoegdheid i.v.m. oorlogsmisdaden beschikten.

BEG-wet : een eerste wet, het *Bundesentschädigungsgesetz* uit de Duitse *Wiedergutmachungs-wetgeving*, uitgevaardigd door het voormalige West-Duitsland op 18 september 1953. Deze wet voorzag de morele en fysieke schadeloosstelling van de slachtoffers van raciale en religieuze vervolgingen.

Belgische Vereniging van Banken (BVB) : de overkoepelende belangenvereniging van Belgische banken, opgericht op 2 december 1936. Naast een raadgevende functie streeft deze vereniging naar een gelijkvormigheid in werkmethodes en -condities in het bankwezen. Deze vereniging onderhoudt nauwe contacten met instellingen binnen de Belgische financiële we-

reld als de Nationale Bank, het Ministerie van Financiën en de Bankcommissie.

BRüG-wet : een tweede wet, het *Bundesrückerstattungsgesetz* uit de Duitse *Wiedergutmachungs*-wetgeving, uitgevaardigd door het voormalige West-Duitsland op 19 september 1957. Deze wet beoogde de materiële schade-loosstelling van privé-personen en -organisaties. Enkel identificeerbare goederen, die tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Duitsland waren overgebracht, kwamen in aanmerking voor schadevergoeding.

Brüsseler Treuhandgesellschaft (BTG) : een naamloze vennootschap opgericht op 12 oktober 1940 door het Duitse Militair Bestuur in België. De BTG was in een eerste fase actief in het opsporen van de vijandelijke en joodse vermogens en bezittingen. In een tweede fase stond de BTG in voor de centralisatie, het beheer en de vereffening van dit bezit.

Cas Simples : benaming gebruikt door de Dienst van het Sekwester bij de naoorlogse vereffening van de rekeningen van de Brüsseler Treuhandgesellschaft. Dit zijn 'eenvoudige' gevallen, d.w.z. rekeningen die tijdens de Tweede Wereldoorlog normale financiële verrichtingen ondergingen. De Cas Simples werden door de Dienst van het Sekwester aan de titularis, de rechthebbende of aan de oorspronkelijke bank teruggegeven.

Collecting Point : een verzamelpunt voor cultuurgoederen, opgericht door M, FA & A Division in de Amerikaanse zone van Duitsland. In de Collecting Points werden de teruggevonden cultuurgoederen in veiligheid gebracht, geïnventariseerd, geïdentificeerd en gerestaureerd, voor ze aan de landen van herkomst gerestitueerd werden. De M, FA & A telde drie operationele Collecting Points, actief van 1945 tot 1949 : Munchen, Wiesbaden en Offenbach.

Deposito- en Consignatiekas (DCK) : een overheidsinstelling, die sinds 15 november 1847 belast is met de ontvangst, het beheer en de uitbetaling van financiële tegoeden (zowel contanten als effecten), die niet onmiddellijk aan de rechthebbenden overgemaakt kunnen worden.

Deviezenbanken, Devisenbanken : banken, die van het Duitse Militair Bestuur de toestemming kregen om buitenlandse valuta en waardepapieren te bewaren en te verhandelen. Tijdens de bezetting van België werden, in een eerste fase, de joodse banktegoeden in deze banken samengebracht.

Devisenschutzkommando (DSK) : Duitse economische politiedienst, actief in het opsporen van inbreuken op de deviezen-verordeningen van het Duitse Militair Bestuur. Ze legde zich vanaf augustus 1940 toe op het openbreken van brandkoffers op zoek naar vijandelijk bezit. Daarnaast stond ze in voor

de beteugeling en de confiscatie van smokkelwaar, binnen- en buitenlandse gelden, diamanten, zilver en goud.

Diamantbureau : het centraal verkoopsbureau van de Diamantcentrale, opgericht bij het Ministerie van Economische Zaken voor de bevoorrading van de markt en de controle op de prijzen van de diamanten tijdens de oorlogsjaren.

Diamantcentrale : een Belgische dienst, opgericht onder Duitse impuls op 30 januari 1940 door het Ministerie van Economische Zaken en *Forminière*. Net als de Duitse Diamantkontrollstelle, waarvan ze de activiteiten overnam, wilde de Diamantcentrale de Belgische diamantmarkt controleren.

Diamantcontrole : de administratieve zetel van de Diamantcentrale te Antwerpen, opgericht op 31 januari 1941. Elke persoon of bedrijf, die actief wou zijn in de diamantsector, had een aanmeldingsplicht bij de Diamantcontrole.

Diamantkontrollstelle : een Duitse dienst, opgericht in augustus 1940 als bijzondere afdeling van de OFK 672 Aussenstelle Antwerpen. Het hoofddoel was het verwerven van controle over de Belgische diamantmarkt. De Diamantkontrollstelle werd in november 1940 opgeheven en door de Diamantcentrale vervangen.

Dienst Economische Recuperatie (DER) : een Belgische dienst opgericht op 16 november 1944 door het Ministerie van Economische Zaken, verantwoordelijk voor de opsporing en de restitutie van Belgische goederen in binnen- en buitenland, zowel uit openbaar als uit privé-bezit. De DER kreeg eveneens de uitvoering van het internationaal akkoord van Parijs betreffende de herstelbetalingen van Duitsland onder zijn bevoegdheid en stond in voor de restitutie en de liquidatie van deze goederen.

Dienst van het Sekwester (DS) : een Belgische openbare dienst van het Ministerie van Financiën, opgericht op 31 oktober 1944. Deze was in een eerste fase verantwoordelijk voor het onder sekwester plaatsen in België, van goederen, rechten en belangen van de vijandelijke staten, organisaties en onderdanen. Vanaf 17 januari 1945 werden eveneens de goederen en de rechten van de Belgische 'verdachten', medewerkers van de vijand, gesekwestreerd.

Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg (ERR) : een Duitse operationele dienst gesticht door Alfred Rosenberg op 17 juli 1940, na de bezetting van West-Europa. In het kader van hogeschoolpolitiek confisqueerde de ERR de achtergelaten cultuurgoederen (kunstwerken, bibliotheken en archieven) van de ideologische tegenstanders van het nationaal-socialisme, voornamelijk uit joods bezit. De ERR werkte nauw samen met de Sipo-SD.

Feindvermogen : Duitse term voor vijandelijk(e) vermogen(s).

Frensel-rekening(en) : rekeningen van de Brüsseler Treuhandgesellschaft, eerst bij de Westbank, daarna bij de bank Société française de Banque et de Dépôts met tegoeden uit de diamantsector. William Frensel was de belangrijkste Duitse Verwalter en spilfiguur van de ontjoodsing van de diamanthandel en -nijverheid tijdens de Tweede Wereldoorlog in België.

Geheime Feldpolizei (GFP) : een onderdeel van de Duitse politiediensten van het Militair Bestuur in België. Ze had een dubbele taak : enerzijds het opsporen van misdaden gepleegd door niet-militairen tegen het bezettingsleger, anderzijds de opsporing en de beteugeling van elke vorm van rijksvijandige activiteit, o.a. door joden gepleegd.

Groep 1, Gruppe I : een van de twaalf groepen van de Wirtschaftsabteilung, het economische departement van het Duitse Militair Bestuur in bezet België. Groep 1, Gewerbliche Wirtschaft controleerde het bedrijfsleven en telde verschillende onderafdelingen, georganiseerd per bedrijfstak. De diamantsector ressorteerde onder de afdeling Steine und Erde.

Groep 8, Gruppe VIII : een van de twaalf groepen van de Wirtschaftsabteilung van het Duitse Militair Bestuur. Groep 8 controleerde de financiële instellingen en de verzekeringsmaatschappijen.

Groep 12, Gruppe XII : een van de twaalf groepen van de Wirtschaftsabteilung van het Duitse Militair Bestuur. Groep 12 beheerde de vijandelijke en joodse vermogens en bezittingen.

Inter-Allied Reparation Agency : een internationaal orgaan opgericht in de westelijke zones van Duitsland na de conferentie van Parijs van 1945. Dit agentschap zag toe op de correcte verdeling en uitvoering van de Duitse herstelbetalingen en de restitutie van gespolieerde goederen naar het land van herkomst.

International Commission on Holocaust Era Insurance Claims (ICHEIC) : een overkoepelende internationale commissie, ook de Commissie Eagleburger genoemd, werd opgericht in oktober 1998. Deze commissie groepeerde vijf verzekeringsmaatschappijen (Allianz, AXA, Generali, Winterthur en Zurich), controleorganen van de verzekeringsmaatschappijen in de VS, de staat Israël en joodse organisaties. Het hoofdobjectief van de ICHEIC is de schadeloosstelling van niet uitbetaalde levensverzekeringen, afgesloten door joodse slachtoffers tussen 1920 en 1945.

Jewish cultural Assets Belgium-Databank : een databank gecreëerd door de Studiecommissie joodse goederen in 2000. Hierin werden de gegevens van geroofde cultuurgoederen (kunstwerken, bibliotheken en archieven) van joodse organisaties en personen, evenals de door de Dienst Economische

Recuperatie gerestitueerde en verkochte cultuurgoederen opgenomen. Deze databank bevat meer dan 4.200 beschrijvingen van cultuurgoederen.

Jodenregister : een anti-joodse verordening van het Duitse Militair Bestuur, die het Ministerie van Binnenlandse Zaken moest uitvoeren. Elke Belgische gemeente moest een register openen van de joden boven de 15 jaar, woonachtig op haar grondgebied. Deze fiches werden begin 1942 gecentraliseerd door de Anti-joodse Centrale, waardoor de Duitse bezetter 56.186 joden identificeerde in België.

Judenrat : Duitse term voor door hen opgerichte jodenvereniging.

Legger 35 : een boekhoudkundig register, in gebruik bij de kantoren van de Administratie van Registratie en Domeinen van het Belgische Ministerie van Financiën, waarin elke onbeheerde of erfloze nalatenschap door de bevoegde ontvanger genoteerd wordt. Dit register vermeldt de naam, de geboortedatum, de overlijdensdatum (indien gekend) en de laatste verblijfplaats van de overledene.

Lippman-Rosenthal Bank (LIRO) : een oorspronkelijk joodse bank te Amsterdam, waar vanaf augustus 1941 alle contanten, effecten, gouden, zilveren en platina voorwerpen, edelstenen, e.a. afkomstig van de Nederlandse joden door de Duitse bezetter gecentraliseerd werden.

Mala Zimetbaum databank (MZDB) : een databank gecreëerd door de Studiecommissie joodse goederen in 1999 met gepersonifieerde gegevens van 70.000 slachtoffers van de anti-joodse maatregelen in bezet België. De databank kreeg de naam van Mala Zimetbaum (1918-1944). Deze joodse vrouw uit Antwerpen werd na een ontsnappingspoging in Auschwitz terechtgesteld.

Mecheln-rekening : de naam van een subrekening van de Brüsseler Treuhandgesellschaft bij de bank Société française de Banque et de Dépôts. Op deze rekening werden zowel de in de Dossinkazerne te Mechelen afgenomen geldmiddelen van de joodse gedeporteerden, als de lonen van in Noord-Frankrijk tewerkgestelde joden, gestort.

Militair Bestuur (MB), Militärverwaltung (MV) : het Duitse militair bezettingsbestuur van juni 1940 tot juli 1944 in België en Noord-Frankrijk. Deze streefde een "*Ruhe und Ordnung*" na en trachtte met een minimum aan personeel het maximum te realiseren voor de Duitse oorlogsinspanning. Aan het hoofd van het MB stond generaal Alexander von Falkenhausen, de *Militärbefehlshaber*.

Möbelaktion : de confiscatie, na het Führerbevel van 14 januari 1942, van meubelen en huisraad in de door joden verlaten woningen in de bezette

gebieden. Na de plundering van de woningen van de gevluchte joden, werden in België vanaf augustus 1942 de woningen van de gedeporteerde joden leeggehaald. Het meubilair werd afgestaan aan de Duitse slachtoffers van de geallieerde bombardementen.

Monuments, Fine Arts & Archives Division (M, FA & A) : een Amerikaanse geüniformeerde legereenheid, bestaande museumconservators, archivariësen en kunstspecialisten. Ze organiseerde de restitutie van de cultuurgoederen in de Amerikaanse zones in Duitsland en Oostenrijk, gecentraliseerd in hun Collecting Points.

Muntsaneringslening (LMS) : muntsanering in het naoorlogse België. De wet van 14 oktober 1945 bepaalde dat de geblokkeerde financiële bedragen, na de operatie Gutt omgezet werden in obligaties, van staatsleningen van 40 jaar. Deze muntsaneringslening had tot doel de verhouding tussen de geldstroom en het nationaal inkomen binnen de normale perken te houden en een vaste wisselpariteit met de Engelse munt in stand te houden.

Negativattest (NA) : een bewijs van auto-ontjoodsing van bedrijven. Indien een joodse onderneming zelf overging tot een ariërisering van zijn bedrijf, verleende het Duitse Militair Bestuur een attest, waardoor de onderneming niet meer onder de anti-joodse maatregelen ressorteerde.

Oberfeldkommandanturen (OFK) : een lokale vorm van Duitse militaire bezettingsadministratie in België en Noord-Frankrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze telde 5 Oberfeldkommandanturen (Brussel, Charleroi, Gent, Luik en Rijsel) en 10 Feldkommandanturen (FK).

Oberkommando des Heeres (OKH) : het oppercommando van het Duitse landleger, waaraan het Duitse Militair Bestuur in België, bestaande uit Duitse militairen en gemobiliseerde burgers rechtstreeks rekenschap moest afleggen en de bevelen ervan moest opvolgen.

OFK 672 Aussenstelle : een filiaal in Antwerpen van de Wirtschaftsabteilung, het economische departement van het Duitse Militair Bestuur. De OFK 672 Aussenstelle speelde een belangrijke rol in de Duitse controle en de confiscaties van de Belgische diamantwereld.

Opbrengstwoningen : huurwoningen.

Operatie Gutt : economische maatregelen, waaronder de muntsaneringslening genomen door de Minister van Financiën Camille Gutt om een stabilisering van de prijzen en de Belgische economie na de bevrijding te bewerkstelligen. Gelden werden uit omloop genomen en de bankdeposito's, zichten en termijnrekeningen werden eveneens geblokkeerd. De "tijdelijk onbeschikbare fondsen" werden in 1949 vrijgegeven, terwijl de "definitief ge-

blokkeerde" bedragen vanaf de jaren vijftig in schijven werden teruggegeven.

Organisation Todt (OT) : Duitse organisatie, actief in bezet Europa en verantwoordelijk voor de grote militaire bouwwerken, waaronder de *Atlantik Wall*. Bij deze organisatie werden zowel vrijwillige- als dwangarbeiders ingezet. Joden uit België werden verplicht tewerkgesteld in de kuststreek van Noord-Frankrijk bij de bouw van de *Atlantik Wall*.

Quartieramt : Duitse dienst van het Militair Bestuur, die instond voor de inkwartiering en de geschikte woonaccommodatie voor de Duitse militairen, diensten en niet militairen in bezet België.

Raad van XX : een raad opgericht in de jaren vijftig door de Federatie der Belgische Diamantbeurzen om de joodse diamantairs in België schadeloos te stellen. De voornaamste opdracht was de organisatie van de verkoop van de gerestitueerde diamanten en de verdeling ervan onder de rechthebbenden.

Rex : vooroorlogse politieke partij en autoritaire beweging onder leiding van Léon Degrelle. Tijdens de Tweede Wereldoorlog viel de politieke en militaire collaboratie in Wallonnië samen met deze beweging.

Reichsministerium für die besetzten Ostgebiete (RMfdbO) : verantwoordelijk Reichsministerium, ook Ostministerium genoemd, voor de uitvoering van de Möbelaktion in bezet Europa, na het Führerbevel van 14 januari 1942.

Sicherheitspolizei-Sicherheitsdienst (Sipo-SD) : Duitse politiediensten, bevoegd voor de opsporing en de bestrijding van de politieke vijanden van het *Reich*. Ze bestond uit verschillende afdelingen, waarvan de geheime staatspolitie (*Gestapo*) en de SD, de politieke inlichtingsdienst van de SS, de voornaamste waren. Deze beruchte politiediensten hingen rechtstreeks af van Heinrich Himmler, de *Reichsführer* van de SS.

Sperrkonto : Duitse benaming voor een geblokkeerde financiële rekening.

Société française de Banque et de Dépôts (SFBBD) : een Belgische vestiging van een Franse bank, dochteronderneming van de *Société générale de France*. De BTG centraliseerde, voornamelijk in 1943 en 1944 in deze instelling de vijandelijke en de joodse tegoeden, zowel geldsommen op rekeningen, als effecten en bedragen afkomstig van vereffeningen.

Unbekannt-omslagen en -rekeningen : Duitse term voor onbekend. Ten eerste de naam van omslagen met waardevolle voorwerpen als juwelen, muntstukken en uurwerken van ongeïdentificeerde en gedeporteerde joden, afgenomen in de Dossinkazerne te Mechelen. Ten tweede de benaming van

subrekeningen bij de *Société française de Banque et de Dépôts* van ongeïdentificeerde joodse en vijandelijke tegoeden. De opbrengst van deze tegoeden werd door de Dienst van het Sekwester overgemaakt aan de Belgische Schatkist.

Verwalter : door het Duitse Militair Bestuur aangestelde beheerder en liquidator van vijandelijke en joodse bedrijven, eigendommen en vermogens. De (*Kommissarische*) Verwalter had het recht om onroerende goederen te verwerven, te verkopen en te vereffenen. Bij de vereffening van bedrijven werden enkel de voorraden ten gelde gemaakt.

Verwaltung des Jüdischen Grundbesitzes in Belgien (VJGB) : een specifieke vorm van *Verwaltung*, een door het Duitse Militair Bestuur opgericht orgaan voor het beheer van het joodse vastgoed in België, met uitzondering van Antwerpen.

Vlaams Nationaal Verbond (VNV) : in 1933 opgerichte partij en beweging met als hoofddoel alle Vlaamsnationale organisaties in één beweging te verenigen. Alhoewel ze voor de oorlog gereserveerd stond tegenover het nationaal-socialisme, kwam het VNV tijdens de Tweede Wereldoorlog in de politieke collaboratie terecht.

Warencentrale Leder : Duitse controledienst opgericht door het Duitse Militair Bestuur op 2 juni 1941 om de verkoop van pels- en lederwaren te coördineren en te organiseren.

Wirtschaftsabteilung : de economische afdeling van het Duits Militair Bestuur in België, ingedeeld in twaalf groepen. Hun hoofdbekommernis was de controle en de inschakeling van de Belgisch economie in de Duitse oorlogsinspanning en de organisatie van een dito tewerkstellingspolitiek.

World Jewish Restitution Organization (WJRO) : overkoepelende en internationaal actieve joodse organisatie opgericht in 1992. De hoofdbetrachting is de restitutie van de geroofde goederen en vermogens van de joodse gemeenschap in Europa.

Zelfstandige Kas voor Oorlogsschade : een Belgische openbare instelling, verantwoordelijk voor de vereffening van de geleden materiële oorlogsschade en het toekennen van restauratiekredieten aan gebouwen, aan privépersonen en organisaties na de Tweede Wereldoorlog.